

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економіки та менеджменту

ПРОГРАМА

**комплексного атестаційного екзамену за фахом
для напряму підготовки 030601 «Менеджмент»
спеціалізації «Менеджмент організацій і адміністрування»**

Затверджено
на засіданні кафедри
протокол №7 від 22.02.2018 р.

2017 / 2018 навчальний рік

МОДУЛЬ 1 «МЕНЕДЖМЕНТ»

Поняття та сутність менеджменту. Організація, мета її діяльності та критерії успіху. Зовнішнє та внутрішнє середовище організації. Поділ праці в організації та необхідність управління. Менеджмент як система наукових знань. Функції менеджменту. Цикл менеджменту. Менеджмент як мистецтво.

Ознаки діяльності менеджера. Сфери менеджменту: виробництво, фінанси, кадри, нововведення, облік, маркетинг. Рівні менеджменту: вищий, середній, нижчий. Ролі менеджера в організації: міжособистісні; інформаційні; зв'язані з прийняттям рішень. Здібності менеджера; до спілкування, технічні, аналітичні, діагностичні, концептуальні. Співвідношення якостей, необхідних менеджеру, на різних рівнях управління.

Передумови виникнення науки управління. Класична теорія менеджменту: школа наукового управління; адміністративна школа управління. Неокласична теорія менеджменту: школа поведінки та школа людських стосунків. Кількісна теорія менеджменту: школа науки управління. Інтегровані підходи до управління; процесний підхід до управління; системний підхід до управління; ситуаційний підхід до управління. Сучасні напрямки розвитку науки управління: тенденція посилення технократичного аспекту менеджменту; орієнтація на технічні та технологічні нововведення; гуманізація управління; поєднання інтересів бізнесу, суспільства й людини; інтернаціоналізація менеджменту.

Прийняття управлінських рішень. Розширене й вузьке поняття прийняття рішень. Місце прийняття рішень у процесі управління. Моделі теорії прийняття рішень: класична, поведінкова, ірраціональна.

Інтуїтивна та раціональна технології прийняття рішень. Етапи раціональної технології: діагноз проблеми; накопичення інформації щодо неї; опрацювання альтернативних варіантів, оцінка альтернатив; прийняття рішень. Людський та організаційний фактори у процесі прийняття рішення. Індивідуальне та групове прийняття рішень.

Класифікація методів обґрунтування управлінських рішень. Кількісні та якісні методи. Можливості та сфери застосування аналітичних, статистичних, теоретико-ігрових методів й методів математичного програмування. Інструменти обґрунтування управлінських рішень. Кількісні та якісні методи прогнозування. Сутність і цілі використання платіжної матриці. Побудова «дерева рішень» і вибір оптимального варіанта. Теоретико-ігрові методи. Обґрунтування рішень в умовах невизначеності. Переваги й недоліки використання кількісних методів. Експертні методи прийняття рішень.

Планування в організації. Поняття планування. Місце планування серед функцій управління. Основні елементи системи планування. Етапи процесу планування: визначення цілей; розробка стратегії; надання стратегії конкретної форми. Типи планів в організації. Ситуаційні фактори

планування: рівень управління; життєвий цикл організації; ступінь невизначеності середовища.

Поняття «мета» в управлінні та класифікація цілей організації. Вимоги до правильно сформульованих цілей. Традиційний процес постановки цілей. Концепція управління за цілями (концепція МВО). Зміст основних етапів управління за цілями. Переваги й недоліки управління за цілями.

Поняття стратегії. Значення та необхідність розробки стратегії. Елементи стратегії. Рівні стратегії, загально корпоративна, бізнесу, функціональна. Піраміда стратегій.

Визначення місії фірми. Зовнішній аналіз; сприятливі можливості й загрози. Внутрішній аналіз: сильні й слабкі сторони організації. SWOT-аналіз. Визначення конкретних цілей діяльності організації. Аналіз стратегічних альтернатив і вибір стратегії. Методи вибору загально корпоративної стратегії. Вибір стратегії бізнесу (типові стратегії М. Портера). Функціональні стратегії.

Тактичні й оперативні плани. Програми. Політика. Стандартні операційні процедури. Правила. Ситуаційне планування.

Організація в системі управління. Сутність функції організації та їх місце в системі управління. Поняття, організаційної діяльності. Складові організаційної діяльності. Організаційна структура як результат організаційної діяльності: ступінь - складності, ступінь формалізації, ступінь централізації.

Класична теорія організації: принципи організації А. Файоля; модель бюрократичної організації М. Вебера. Характеристики «ідеальної бюрократії». Сильні й слабкі сторони бюрократичної моделі організації. Поведінковий підхід у теорії організації: організаційна теорія Р. Лайкерта. Переваги та недоліки поведінкового підходу в теорії організації. Ситуаційний підхід у теорії організації: ситуаційні фактори формування організаційної структури (технологія, розміри, середовище, стратегія).

Проектування робіт в організації, аналіз виробничих операцій, проектування робіт. Методи перепроjektування робіт (ротація робіт; розширення роботи; збагачення роботи). Модель характеристики роботи Р. Хекмана. Департаменталізація. Групування робітників організації (за функціями; за продуктами; за розміщенням підрозділів; за споживачами). Делегування повноважень. Елементи процесу делегування. Типи повноважень: лінійні, штабні, функціональні. Діапазон контролю. Фактори, що визначають діапазон контролю. Висока та плоска структури управління. Механізми координації: вертикальна координація, прямий контроль, стандартизація. Горизонтальна координація: взаємні комунікації; тимчасові робочі групи; комісії нетрадиційні засоби координації.

Лінійна, функціональна, лінійно-функціональна, дивізіональна, матрична організаційні структури. Фактори формування організаційної структури управління. Переваги й недоліки різних типів організаційних структур. Методи вибору типу організаційної структури.

Сутність організаційних змін. Процес організаційних змін. Модель процесу організаційних змін К. Левіна. Етапи процесу організаційних змін: визначення цілей; діагноз; планування й вибір техніки змін; впровадження змін; контроль, оцінка та корекція процесів організаційних змін. Причини опору організаційним змінам. Методи подолання опору. Вибір тактики проведення організаційних змін.

Основи теорії мотивації. Організація як соціальна система. Значення людського фактора в управлінні. Унікальність особистості працівника. Поняття мотивації. Взаємозв'язок потреб, спонукань, цілей і дій працівника в моделі процесу мотивації.

Сутність змістового підходу до мотивації. Теорія «ієрархії потреб» А. Маслоу. Теорія ERG К Альдерфера. Теорія потреб Д. Мак-Клеланда. Теорія «мотиваційної гігієни» Ф. Герцберга

Сутність процесного підходу до мотивації. Теорія «сподівань» В. Врума. Теорія справедливості С. Адамса. Модель Портера — Лоулера.

Лідерство. Вертикальний поділ праці в організації та необхідність керування. Поняття повноваження, впливу та влади. Форми влади та впливу. Ілюзія влади. Поняття лідерства.

Класифікація підходів до розуміння лідерства. Лідерство як сукупність певних рис характеру керівника.

Поняття стилю керування та континууму стилів керування. «Теорія Х» і «Теорія Y» Д. Мак-Грегора. Автократично-демократичний континуум стилів керування. Континуум стилів керування Р. Лайкерта. Двовимірне трактування стилів керування вченими університету штату Огайо. Таблиця стилів керування Р. Блейка та Дж. Моутон.

Ситуаційна модель керування Ф. Фідлера. Модель «шлях — мета» Т. Мітчела та Р. Хауса. Теорія життєвого циклу П. Херсі та К. Бланшара, Модель В. Врума та Ф. Йеттона прийняття рішення керівником.

Поняття «група» в організації. Вплив групи на поведінку індивідуумів в організації. Причини виникнення груп в організації. Стадії процесу формування груп в організації. Модель групової поведінки Дж. Хоманса. Формальні та неформальні групи. Типи формальних груп: група керівника; робоча (цільова) група; комітет (комісія). Особливості управління формальними групами в організації. Особливості неформальних груп. Розподіл ролей між членами групи. Фактори, що впливають на ефективність діяльності груп в організації.

Комунікації. Поняття комунікації та їх роль у системі управління. Процес комунікації: модель; основні етапи (ідея, кодування повідомлення; передавання повідомлення; сприйняття повідомлення; декодування повідомлення; розуміння); основні елементи (відправник; повідомлення; канал зв'язку; одержувач). Зворотний зв'язок та «шум» у процесі комунікації.

Міжособистісні комунікації. Методи комунікації (усний; письмовий; невербальний), їх переваги та недоліки. Міжрівневі комунікації: згори донизу; знизу нагору; горизонтальні; діагональні. Формальні та неформальні комунікації. Комунікаційні мережі.

Перешкоди на шляху до ефективної комунікації: фільтрація; вибіркоче сприйняття; семантичні перешкоди; поганий зворотний зв'язок; соціокультурні відмінності відправника та одержувача повідомлення; інформаційні перевантаження. Шляхи подолання перешкод. Стратегії підвищення ефективності комунікацій.

Система й процес контролю. Поняття контролю та його місце у системі управління. Етапи процесу контролю: вимірювання процесів; порівняння фактичного виконання зі стандартами; оцінка та реакція. Модель процесу контролю. Види управлінського контролю: випереджальний контроль; поточний контроль; заключний контроль. Основні характеристики ефективної системи контролю: точність; своєчасність; економічність; гнучкість; обґрунтованість критеріїв; стратегічна спрямованість; множинність критеріїв. Дисфункціональний ефект системи контролю.

Розробка бюджетів. Типи бюджетів. Фінансовий аналіз. Аналіз фінансової звітності. Аналіз фінансових коефіцієнтів. Аналіз беззбитковості. Аудит.

Графік Г. Гантта. Метод оцінки та перегляду планів (PERT) Сітьові графіки. Техніка управління запасами. Інструменти контролю якості.

Модель процесу контролю поведінки працівників. Методи оцінки виконання. Прямий управлінський контроль: мотивація, дисципліна, винагорода. Замінники прямого управлінського контролю: селекція кадрів, формалізація, організаційна культура.

Ефективність управління. Прагнення підвищити ефективність діяльності організації. Поняття організаційної ефективності. Підходи до вивчення організаційної ефективності: цільовий, системний, вибіркочий. Критерії ефективності організаційної діяльності. Оцінка організаційної ефективності.

Поняття продуктивності організації. Фактори, що впливають на продуктивність організації. Методи підвищення продуктивності організації.

Поняття ефективності управління. Підходи до визначення ефективності управління: цільовий, поведінковий, композиційний. множинний. Ключові елементи системи оцінки ефективності управлінської діяльності.

Література до вивчення модулю:

1. Анташов В., Уварова Г. Экономический советник менеджера. – М.: Издательство «Экономика и жизнь», 2009. – 384с.
2. Бенгт Карлеф, Фредрик Хэлин Левингссон. Менеджмент от А до Я. Концепции и модели. – СПб: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2006. – 448с.
3. Большаков А.С., Михайлов В.И. Современный менеджмент – СПб: Питер, 2000. – 416с.
4. Глухова В.В. Менеджмент: Учебник для вузов -СПБ.: Питер, 2007. – 608 с.
5. Дафт Р. Менеджмент – СПб: Питер, 2006. – 864с.

6. Друкер Питер Ф. Энциклопедия менеджмента: Пер с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 432с.
7. Дятлов А.Н. Общий менеджмент: Концепции и комментарии: Учебник -М: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 400 с.
8. Казначевская Г.Б. Менеджмент: Учебное пособие / Изд-е 2-е, доп. и перераб. – Ростов н/Д: «Феникс», 2002. – 352с.
9. Классики менеджмента / Под ред. М. Уорнера / Пер. с англ. – СПб: Питер, 2001. – 1168с.
10. Кредисов А.И. История учений менеджмента. – К.: ВИРА-Р, 2000. – 336с.
11. Лузин А. Ключевые концепции современного менеджмента: Словарь управленческого революционера – СПб: АльпинаБизнесБукс, 2007. – 184с.
12. Лукичева Л.И. Управление организацией: Учеб. пособие по специальности «Менеджмент организаций » / Под ред. Ю.П. Анискина. – 2-е изд. – М.: Омега-Л, 2005. – 360с.
13. Мазур И.И., Шапиро В.Д, Ольдерогге Н.Г. Всеобщая история менеджмента – М.: Элима, 2007. – 888с.
14. Майкл Х. Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури. Основы менеджмента– М.: ООО “И.Д.Вильямс”, 2007. – 794с.
15. Мартыненко Н.М. Основы менеджмента: Учебник. – К.: Каравелла, 2003. - 496с.
16. Менеджмент для магистров: Учеб. пособие / Под ред. А.А. Епифанова, С.Н. Козьменко – Суммы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 762с.
17. Менеджмент организаций: Учеб. пособие / Румянцева З.П., Соломятин Н.А., Акбердин Р.З. и др. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 716с.
18. Нельсон Боб, Економи Питер. Библия менеджмента– М.: ООО “И.Д.Вильямс”, 2007. – 647с.
19. Осовська Г.В., Осовский О.А Менеджмент організації: Навчальний посібник - К.: Кондор, 2005. - 860с.
20. Пуртов В.Ф. Основы менеджмента (сто вопросов и ответов по курсу "Менеджмент": конспект лекций): Учебное пособие Харьков: ХНУ, 2007.-134с.
21. Робінс С., Де Ченцо Д. Основи менеджменту. – К.: Основи. – 2002. – 671с.
22. Современное управление. Энциклопедический словарь. Т. 1,2. – М.: Изд. дом Вильямс, 1997. – 576с.
23. Управление организацией: Учебник / По ред. А.Г. Поршнева, З.П. Румянцевой, Н.А. Саламатина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 669с.
24. Филипп Холден. Библиотека успешного менеджера. – М.:Ніпро, 2006. – 330с.
25. Хміль Ф.І. Менеджмент: Підручник. – К.: Вища школа, 1995. – 350с.

26. Шегда А.В. Менеджмент: Навч. Посібник для вузів. – К.: Знання, 2002. – 583с.

МОДУЛЬ 2 «ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин.

Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці. Підприємство як суб'єкт господарювання, його місце в системі ринкових відносин. Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств. Поняття економічного суверенітету, самокупності та самофінансування. Зовнішнє середовище функціонування підприємства, його характеристика. Ринок та його інфраструктура: торговельно-посередницька, виробнича, фінансово-кредитна, інформаційно-інноваційна, соціальна та інші. Державний регуляторний механізм діяльності підприємства. Пряме державне регулювання діяльності підприємства, економічні важелі регулювання. Види підприємства та їх класифікація. Економічні особливості різних видів підприємств. Об'єднання підприємств. Напрями та види діяльності підприємства, права в питаннях планування та розвитку, залучення та використання ресурсів, розпорядження прибутком.

Планування діяльності підприємства. Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства. Поняття та види планів, систематизація планів підприємства. Технологія планування діяльності підприємства. Цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікація, вимоги до формування. Залежність цілей господарювання від стадій життєвого циклу підприємства. Дерево цілей та його побудова. Стратегічне планування діяльності підприємства. Види стратегій діяльності. Вибір та розробка стратегії. Діагностика реалізації обраної стратегії. Тактичне та оперативне планування. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства. Методи планування окремих показників господарсько-фінансової діяльності. Оцінка якості планів підприємства.

Економічні основи виробничої діяльності підприємства.

Економічна характеристика продукції підприємства. Загальна характеристика, систематизація та методи вимірювання продукції, що виробляє та реалізує підприємство. Поняття «номенклатура та асортимент продукції, що виробляється», «товарна», «валова», «чиста», «реалізована продукція», «валовий оборот підприємства». Товарна політика підприємства і механізм її здійснення. Життєвий цикл товару та його значення для розробки товарної політики підприємства. Формування асортименту товарів та управління ним. Розробка товарної марки та здійснення її правової охорони.

Виробнича програма підприємства. Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.

Інформаційне забезпечення обґрунтування виробничої програми підприємства. Методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми. Маркетинговий аналіз як передумова формування програми випуску продукції. Фактори, що визначають обсяги виробництва та реалізації продукції. Планування параметрів виробничої програми: послідовність, методи. Визначення необхідного й можливого обсягів виробництва та реалізації продукції. Умови та критерії оптимізації обсягів випуску продукції у конкурентному середовищі. Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства. Визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах. Обґрунтування оптимальної партії постачання матеріальних ресурсів. Аналіз та планування обсягів реалізації продукції підприємства. Оперативне виробниче планування обсягів, ритмічності виробництва та сезонності реалізації продукції. Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Виробнича потужність підприємства. Поняття виробничої потужності підприємства, його структурних підрозділів, окремих ланок, основного виду обладнання. Інформаційна база та послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства. Фонд часу роботи обладнання та методика його визначення. Системи і методи визначення потужності підприємства. Специфіка розрахунку виробничої потужності у різних галузях економіки. Динамічні показники виробничої потужності. Баланс виробничої потужності підприємства. Взаємозв'язок виробничої потужності та пропускної спроможності підприємства. Фактори, що впливають на ефективність використання виробничої потужності. Їх класифікація і характеристика. Резерви зростання виробничої потужності підприємства.

Ресурсне забезпечення діяльності підприємства.

Ресурсний потенціал підприємства. Поняття та види економічних ресурсів. Поняття потенціалу і ресурсного потенціалу підприємства. Складові ресурсного потенціалу та їх взаємозв'язок. Взаємозв'язок окремих елементів ресурсного потенціалу підприємства. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу. Чинники, що обумовлюють рівень використання ресурсного потенціалу. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Трудові ресурси підприємства. Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів. Принципи і завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів. Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Фактори, що впливають на продуктивність праці та їх класифікація. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства. Методи нормування витрат праці на підприємстві. Форми мотивації праці робітників. Системи оплати праці та їх характеристика. Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві. Мінімальна заробітна плата і фактори, що її визначають. Державне регулювання мінімальної заробітної плати і її вплив на рівень ставок та окладів окремих робітників. Тарифна система, її зміст та умови

використання. Сутність контрактної форми оплати праці. Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності. Форми та системи преміювання на підприємстві. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності. Методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці підприємства. Зміст плану з праці та порядок його розробки. Обґрунтування потреби підприємства у трудових ресурсах. Штатний розклад, його призначення та порядок складання. Методи планування фонду оплати праці. Шляхи раціоналізації витрат у складі фонду оплати праці підприємства.

Майнові ресурси (активи) підприємств. Сутність активів підприємства та їх місце в системі ресурсного забезпечення. Поняття, склад та класифікація необоротних активів підприємства. Особливості необоротних активів підприємства як складової його ресурсів. Сутність, класифікація та особливості відтворення основних засобів підприємства. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів та джерело формування фінансових ресурсів: поняття, методи нарахування. Методичні інструменти оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства. Нематеріальні активи підприємства: сутність, класифікація, призначення, особливості формування та відтворення. Довгострокові фінансові інвестиції підприємства: поняття, класифікація, методи оцінки. Оборотні активи підприємства: економічна сутність та класифікація. Відмітні характеристики оборотних активів як складової ресурсів підприємства. Поняття та особливості кругообігу оборотних активів підприємства. Сутність та методика оцінки виробничого, операційного і фінансового циклів підприємства. Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства: сутність, класифікація, види вартості та методи оцінювання вибуття. Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства: сутність, склад, види вартості, призначення та класифікація. Сутність і класифікація грошових активів підприємства та їх еквівалентів. Відмітні особливості грошових активів як складової майнових ресурсів підприємства. Особливості кругообігу грошових активів підприємства та інструменти його забезпечення. Методичні інструменти аналізу активів підприємства. Обґрунтування планового обсягу активів підприємства: завдання, етапи та методи. Резерви прискорення оборотності активів підприємства.

Фінансові ресурси (капітал підприємства). Фінансові ресурси підприємства: сутність, склад, класифікація та джерела формування. Місце фінансових ресурсів у складі ресурсів підприємства. Відмітні характеристики підприємства, що визначають особливості формування його фінансових ресурсів. Кругообіг фінансових ресурсів підприємства в процесі формування його капіталу. Капітал як складова ресурсів підприємства: характеристика сутності з позицій різних підходів та принципи його формування. Класифікація капіталу підприємства. Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування залежно від основних характеристик підприємства. Позиковий

капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування залежно від основних характеристик підприємства. Кредитування як механізм формування позикового капіталу підприємства: поняття, принципи, завдання. Особливості, форми та інструменти банківського і небанківського кредитування підприємства. Поняття структури та вартості капіталу підприємства. Методичні підходи до оцінки ефекту фінансового важеля та середньозваженої вартості капіталу підприємства. Методичні інструменти аналізу капіталу підприємства: поняття, завдання, етапи та основні методи. Планування обсягу і структури капіталу підприємства: сутність, етапи та методи.

Економічні результати господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Поточні витрати підприємства та собівартість продукції. Сутність понять витрати, поточні та капітальні витрати підприємства, виробнича собівартість продукції, послуг і робіт. Взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат підприємства. Класифікація поточних витрат. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки. Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення. Поняття калькулювання продукції підприємства. Вибір калькуляційних одиниць. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції та послуг. Методи калькулювання собівартості. Управління поточними витратами. Особливості калькулювання собівартості продукції на підприємствах окремих галузей. Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства. Шляхи раціоналізації складу витрат підприємства. Методи планування поточних витрат підприємства. Кошторис витрат виробництва: поняття, склад та методика складання. Резерви раціоналізації поточних витрат підприємства.

Доходи та цінова політика підприємства. Доходи підприємства в системі економічних показників його діяльності. Класифікація доходів підприємства. Сутність, механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства. Особливості формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності. Цінова політика підприємства як фактор формування його доходів від реалізації продукції: сутність та етапи розроблення. Характеристика ціноутворюючих факторів. Методи ціноутворення. Напрями забезпечення ефективності цінової політики. Методичні інструменти та послідовність аналізу доходів підприємства. Планування доходів підприємства: поняття, завдання і послідовність. Етапи планування доходів підприємства. Методи планування доходів підприємства: особливості та умови їх застосування. Поняття та класифікація резервів зростання доходів підприємства.

Фінансові результати діяльності підприємства. Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства. Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства. Сутність, функції та значення прибутку, джерела його утворення. Механізм

формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності. Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають. Методичні інструменти та послідовність аналізу прибутку підприємства. Обґрунтування прибутку на плановий період: завдання та методичний інструментарій. Резерви зростання прибутку підприємства: поняття, класифікація, методика оцінки. Використання чистого прибутку підприємства.

Інтегральна оцінка стану підприємства.

Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки. Поняття ефекту як результату діяльності підприємства, аналітичного показника і критерію оцінки діяльності підприємства. Види ефекту. Ефективність діяльності підприємства: сутність та основні характеристики. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Поняття та систематизація показників ефективності діяльності підприємства. Особливості оцінки ефективності основних видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної та фінансової. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів підприємства. Методи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.

Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки. Поняття фінансово-майнового стану підприємства, мета і завдання його дослідження. Основні елементи, що визначають фінансово-майновий стан підприємства. Поняття та методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства. Горизонтальний (трендовий) аналіз. Вертикальний (структурний) аналіз. Порівняльний (просторовий) аналіз. Аналіз фінансових коефіцієнтів. Факторний аналіз. Експрес-метод діагностики фінансово-майнового стану. Сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Сутність поняття фінансової стійкості підприємства. Класифікація фінансової стійкості підприємства. Показники оцінки фінансової стійкості підприємства. Сутність рентабельності діяльності підприємства. Показники оцінки рентабельності діяльності підприємства. Показники оцінки ділової активності підприємства. Комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства. Інтегральна оцінка фінансово-майнового стану підприємства. Вимоги до інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства. Послідовність етапів здійснення інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки

Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку. Поняття «розвиток»; його роль, місце і значення в господарській діяльності. Видова класифікація процесів розвитку. Еволюційна та революційна концепції розвитку підприємств. Основні форми розвитку підприємства. Концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств. Методичний інструментарій аналізу процесів розвитку на підприємстві. Особливості

управління підприємством за кожною моделлю розвитку. Сутнісна характеристика та організаційні форми трансформації підприємств (організацій) та об'єднань. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації підприємств. Методичні підходи до визначення ефективності трансформації господарюючих суб'єктів. Вітчизняний і зарубіжний досвід трансформації та реструктуризації підприємств.

Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність. Сутність і фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи. Банкрутство підприємства як результат розвитку кризових явищ в його діяльності. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства. Види банкрутства підприємства. Методичні підходи до визначення ймовірності кризи на підприємстві. Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання. Процедура розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства. Загальна характеристика процесу ліквідації збанкрутілого суб'єкта господарювання. Оцінювання та продаж майна підприємства-банкрута. Черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури. Цілі та форми санації. Відмітні особливості досудової та судової санації (фінансового оздоровлення). Зміст плану санації. Класифікація санаційних заходів. Генезис формування та сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, її місце і роль в системі управління підприємством. Система показників економічної безпеки підприємства. Оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Література до вивчення модулю:

1. Іванілов О. С. Економіка підприємства. Підручник. 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 728 с. (Основна)
2. Круш П.В. Економіка підприємства - навч. посіб. / П.В. Круш. — К.: Ельга-Н, КНТ, 2009. — 780 с. (Основна)
3. Березін О.В. Економіка підприємства: навчальний посібник/ О.В. Березін, Н.В. Бутенко. – К.: Знання, 2009. – 254с.
4. Бондар Н. М. Економіка підприємства: Навчальний посібник / Н. М. Бондар, В. Є. Воротін, О. А. Гаєвський та ін.; За заг. ред. А. В. Калини. - К.: МАУП, 2006. - 352 с.
5. Гетьман О.О. Економіка підприємства / О.О. Гетьман - Центр учбової літератури, 2010. – 480с.
6. Економіка підприємства: пошук шляхів розвитку: Посібник / МАУП. – К.: МАУП, 2005 – 80 с.
7. Козловський В. О. Організація виробництва. Навчальний посібник. Частина 1. Видання 2-е, доповн. і перероб. - Вінниця: ВНТУ, 2005. - 154 с.
8. Козловський В. О., Лесько О. Й. Бізнес-планування. Навчальний посібник. - Вінниця: ВНТУ, 2005. - 189 с.

9. Крахмальова Н.А. Системний підхід до управління виставковою діяльністю. // Актуальні проблеми економіки, № 5, 2009. – С. 155-160.
10. Ліфанов С. IV міжнародний форум «Промисловий маркетинг». Який шанс криза дає B2B маркетингу? // Маркетинг в Україні, № 3, 2009. – С. 4-14.
11. Макаровська Т. П. Практикум з економіки підприємства. — К., 2006.
12. Малів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства: Навч. посіб., - 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006 – 580 с.
13. Мельник Л.Г. Економіка підприємства: конспект лекцій / Л.Г. Мельник, О.І. Корінцева. — Суми : Університетська книга, 2003. — 412 с.
14. Петрович Й.М., Захарчин Г.М. Організація виробництва : підручник. – Львів: «Магнолія плюс», 2005. – 400 с.
15. Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Кулішов В.В. та ін.. Економіка підприємства: підручник / за загальною редакцією Й.М. Петровича – Львів: «Магнолія плюс», видавець В.М. Піча – 2004.-680 с.
16. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Підручник / за аг. Ред.. С.Ф. Покропивного – Вид. 2-ге, перероб. Та доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 528 с.
17. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В., Економіка підприємства: навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 436с.
18. Харів П.С. Економіка підприємств /За ред. Харіва П.С. - Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 449 с.
19. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 4-е вид. – К.: Каравела, 2007. – 584 с.
20. Шегда А.В. Економіка підприємства: Навч. Посіб. / за ред.. А.В. Шегди – Е45 К.: Знання, 2005. – 431 с.
21. Березін О.В. Економіка підприємства: навчальний посібник/ О.В. Березін, Н.В. Бутенко. – К.: Знання, 2009. – 254с.
22. Гетьман О.О. Економіка підприємства / О.О. Гетьман - Центр учбової літератури, 2010. – 480с.
23. Іванілов О. С. Економіка підприємства. Підручник. 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 728 с.
24. Крикавський Є. В., Люльчак З. С. Економіка і фінанси підприємства/ Є. В. Крикавський, З.С. Люльчак – Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. 696 с.
25. Петрович Й. М. Економіка і фінанси підприємства: підручник / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 406 с. – (Вища освіта в Україні).

МОДУЛЬ 3 «ЛОГІСТИКА»

3.1. Теоретичні основи логістики.

Логістика - інструмент ринкової економіки. Поняття і сутність логістики. Походження терміна, сучасні визначення логістики. Передумови, причини та етапи становлення логістики. Мета і завдання логістики. Рівні

формування логістики. Досвід зарубіжних країн у застосуванні логістики. Роль логістики у реформуванні економіки України.

Концепція і методологічний апарат інтегрованої логістики. Засади сучасної концепції логістики. Концептуальна основа інтеграції логістики. Інтеграція внутрішніх та зовнішніх матеріальних потоків. Системний підхід як методологічна база логістики. Логістика як сфера компетенції, що пов'язує компанію з її споживачами та постачальниками і сприяє підвищенню конкурентоспроможності. Оперативні цілі логістики: швидка реакція, мінімальна невизначеність, мінімізація запасів, якість, підтримка життєвого циклу. Базові характеристики концепції логістики: системність, корисність, ефективність, орієнтація на споживача, повні витрати. Логістичні канали ланцюги мережі і ланки. Логістичні системи та принципи їх утворення. Класифікація логістичних систем (мікро-, мезо- та макрологістичні системи). Створення, функціонування та розвиток логістичних систем. Інструменти формалізації та прийняття рішень у логістичних системах.

Об'єкти логістичного управління та логістичні операції. Об'єкти логістичного управління та логістична діяльність. Характеристика поточкових процесів у логістиці. Поняття та показники матеріального потоку. Класифікація матеріальних потоків. Інформаційні потоки та їх класифікація. Фінансові потоки та їх класифікація. Потоки послуг. Логістичні операції з матеріальними, інформаційними, фінансовими та сервісними потоками. Загальні схеми взаємодії потоків. Інтегровані логістичні потоки. Критерії оптимального управління інтегрованими потоками.

Логістична діяльність та логістичні функції. Логістичні процеси і логістична діяльність. Основні види логістичної діяльності: постачання та закупівлі, зовнішнє і внутрішнє транспортування, складування, контроль запасів, комплектування замовлень, вантажопереробка, управління фізичним розподілом, зворотна дистрибуція, вибір місця розміщення, комунікації. Організація логістичної діяльності. Основні логістичні функції та їх розподіл між різними учасниками логістичного процесу. Основні логістичні функції та їх розподіл між різними службами підприємства. Інфраструктура логістичних процесів.

Логістичний менеджмент в системі загального менеджменту. Логістична місія та логістичне середовище фірми. Визначення та місце логістичного менеджменту. Інтеграція функцій управління бізнес-процесами в рамках логістичного менеджменту. Логістичний мікс «7R». Взаємодія логістичного менеджменту з маркетингом, з фінансовим та виробничим менеджментом. Логістика і стратегічне планування. Поняття ланцюга поставок і роль та місце логістики в ланцюгу поставок. Зв'язок логістики з основними функціональними сферами бізнесу. Логістичні зв'язки підприємства. Види організаційних структур управління логістикою.

3.2. Функціональна логістика.

Логістичний підхід до управління матеріальними потоками у сфері виробництва. Традиційна і логістична концепції організації виробництва. Внутрішньовиробничі логістичні системи та їх роль в удосконаленні управління виробництвом товарів і послуг. Виштовхувальні та витягувальні

системи управління матеріальними потоками у виробничій логістиці. Мікрологістичні системи MRP, MRP-1, MRP-2, ERP, КАНБАН, ОПТ, «lean production». Організація постачання матеріальних ресурсів та управління запасами у мікро-виробничих логістичних системах. Ефективність застосування логістики при управлінні матеріальними потоками на виробництві.

Логістичний підхід до управління матеріальними потоками у сфері обігу. Організація дистрибуції матеріалів та готової продукції. Традиційний і логістичний підходи до управління розподілом матеріалів і готової продукції. Логістичні канали та логістичні ланцюжки. Внутрішня структура та принципи функціонування каналів розподілу. Логістичні посередники в дистрибуції, їх класифікація та функції. Координація та інтеграція дій логістичних посередників. Проектування дистрибутивних систем. Система планування матеріальних ресурсів у каналах розподілу DRP та її модифікація DRP-2. Системи швидкого реагування на попит (DDT), швидкої реакції (QR), планування неперервного поповнення (CPR), ефективною реакції на запити споживачів (ECR) та особливості управління матеріальними потоками в них. Ефективність застосування логістики при управлінні матеріальними потоками у сфері обігу.

Логістичний підхід до обслуговування споживачів. Технологія роботи з клієнтами. Технологічна схема обробки замовлень. Логістичні принципи обслуговування. Поняття логістичного сервісу. Формування систем логістичного сервісу. Залежність витрат на сервіс від рівня сервісу. Методи оцінки рівня логістичного сервісу. Визначення оптимального рівня сервісу. Критерії якості логістичного сервісу. Логістика сервісного відгуку - SRL.

Склад і транспорт в логістиці. Роль складів при виробництві і розподілі продукції. Сучасні тенденції формування складської мережі підприємства. Типові логістичні рішення при оптимізації складської підсистеми. Розподільчі центри та їх розміщення. Забезпечення єдності складського процесу з транспортним. Логістична оцінка видів транспорту. Способи перевезення вантажів. Тарифікація перевезень і визначення витрат на перевезення. Вибір перевізника.

Економічне забезпечення логістики. Структура та обсяги логістичних витрат. Вплив логістичних витрат на ринкову вартість продукції. Співзалежність складових логістичних витрат. Підвищення ефективності виробництва продукції та послуг за рахунок управління логістичними витратами. Ідентифікація конфлікту витрат. Концепція мінімізації загальних витрат підприємства. Логістика як фактор підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Вплив логістики на дохідність активів підприємства.

Література до вивчення модулю:

1. Булаенко Л.И. Логистика: учебн. пособие / Л.И. Булаенко. – Х.: ХНУ, 2012. – 93с.

2. Аникин Б.А. Логистика: тренинг и практикум : учеб. пособие / Б.А. Аникин, Т.А. Родкина. -М. : ТК Велби ; Проспект, 2007 - 448 с.
3. Кальченко А.Г. Логістика : навч. посіб. / А.Г. Кальченко. - К.: КНЕУ, 2006. - 467 с.
4. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок / М. Кристофер ; под общ. ред. В.С. Лукинского. - СПб. : Питер, 2004. - 316 с.
5. Логистика : учебное пособие для бакалавров / ред.: Б. А. Аникин, Т. А. Родкина.
6. М. : Проспект, 2014. 408 с.

МОДУЛЬ 4 «ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ»

Праця як об'єкт соціологічного дослідження. Предмет і зміст курсу. Сутність і завдання праці, його соціальні аспекти. Праця, як соціологічна категорія.

Ринок праці в економічній системі. Поняття ринку праці, його елементи і функції. Сегменти ринку праці. Теоретичні основи аналізу ринку праці.

Населення і трудові ресурси суспільства. відтворення трудових ресурсів. Населення як суб'єкт соціально-економічних процесів. Відтворення населення, показники його природного та механічного руху. Міграція населення.

Зайнятість населення і безробіття. Зайнятість: сутність і форми. Безробіття і його види. Державна політика зайнятості населення.

Вартість робочої сили. Вартість робочої сили і чинники, які впливають на її формування. Рівень життя. Структура доходів населення.

Заробітна плата в ринкових умовах. Сутність, функції і принципи організації оплати праці. Форми і системи заробітної плати. Тарифна система оплати праці. Безтарифна модель оплати праці. Оплата праці керівників, спеціалістів і службовців. Оплата праці працівників бюджетних організацій. Регулювання оплати праці. Мінімальна заробітна плата. Планування фонду оплати праці.

Продуктивність праці, фактори і резерви її росту. Поняття продуктивності праці. Методи вимірювання продуктивності праці. Фактори і резерви росту продуктивності праці.

Організація праці. Поняття, зміст і завдання організації праці. Розподіл і кооперація праці. Організація робочих місць. Трудовий процес і його раціоналізація. Умови праці та фактори їх формування. Охорона і безпека праці. Дисципліна праці.

Нормування праці, як основа його організації. Суть і значення нормування праці. Об'єкти нормування праці. Робочий час і його елементи: методи оцінки витрат робочого часу, використання їх результатів. Система

нормативів та норм праці. Зміст технічного нормування праці. Законодавче регулювання робочого часу і часу відпочинку.

Взаємозв'язок і розрахунки показників по праці на підприємстві. Показники чисельності, структури та руху кадрів. Планування персоналу підприємства. Визначення чисельності робітників-відрядників. Визначення чисельності робочих-погодинників, спеціалістів. Планування та прогнозування продуктивності праці. Структура фонду заробітної плати та її визначення.

Трудовий колектив як основна сфера реалізації трудового потенціалу. Трудовий колектив - поняття, ознаки, структура, функції, види. Самоуправління трудового колективу; соціальний розвиток колективу та його планування. Сутність, цілі і завдання соціологічних досліджень у сфері праці. Розробка програми соціологічного дослідження. Основні методи отримання інформації.

Трудова адаптація працівника. Сутність та структура трудової адаптації. Об'єктивні та суб'єктивні чинники трудової адаптації.

Трудовий конфлікт. Сутність, показники, типи і соціальна структура трудового конфлікту. Причини трудових конфліктів. Вирішення трудових конфліктів.

Система соціальних гарантій у сфері праці. Поняття соціального захисту і його основні напрямки в сфері праці. Соціальні інститути і механізм соціального захисту працівника. Соціальні гарантії.

Література до вивчення модулю.

1. Адамчук В. В., Ромашов О. В., Сорочина М. Е. Экономика и социология труда: Учеб. для вузов.- М.: ЮНИТИ. 1999.- 407 с.
2. Грішнова О.А., Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник. – 3-тє вид., - К.: Т-во «Знання», КОО, 2007. – 559с. (Основна)
3. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник / О. А. Грішнова. – 5-те вид., оновлене. – К. : Знання, 2011. – 390 с.
4. Гриньова В. М. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посіб. / В. М. Гриньова. – К. : Знання, 2010. – 310 с.
5. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посібн. / за ред. Г. В. Назарової. – К. : Знання, 2012. – 573 с.
6. Іляш О. І. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посібн. / О. І. Іляш, С. С. Гринкевич. – К. : Знання, 2010. – 476 с.
7. Лукашевич В. М. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посібн. / В. М. Лукашевич. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 422 с.

МОДУЛЬ 5 «КОНТРОЛІНГ І БЮДЖЕТУВАННЯ»

Сутність контролінгу, його значення в управлінні підприємством.

Сутність контролінгу, його головна мета, функції. Чинники виникнення контролінгу. Роль контролінгу в системі управління підприємством. Взаємозв'язок контролінгу з іншими функціями управління. Структура та змістовна характеристика розділів контролінгу.

Види контролінгу: стратегічний та оперативний. Сутність та мета стратегічного контролінгу. Орієнтація, цілі та головні задачі стратегічного контролінгу. Сутність, цілі, головні завдання оперативного контролінгу. Порівняльна характеристика стратегічного і оперативного контролінгу.

Об'єкти контролінгу і їх класифікація.

Об'єкти контролінгу: витрати, центри відповідальності, види господарчої діяльності підприємства.

Класифікація витрат за напрямками: для калькуляції і визначення фінансових результатів, для прийняття управлінських рішень, для контролю й регулювання. Характеристика груп витрат першого напрямку: виробничі і невиробничі витрати, вичерпані і невичерпані витрати, прямі і непрямі витрати, основні і накладні витрати, собівартість продукції і витрати періоду. Характеристика витрат для прийняття рішень: релевантні і не релевантні, постійні і змінні, дійсні й альтернативні, інкрементні і маржинальні. Характеристика витрат для контролю й регулювання: витрати за місцями виникнення і об'єктами обліку, за ступенем урегульованості, контрольовані і неконтрольовані витрати, планові (стандартні) і фактичні витрати.

Групування витрат щодо основної, надзвичайної, постачальницько-заготівельної, на виробництво, фінансово-збутової та організаційної видів діяльності на підприємстві.

Поняття центру відповідальності. Класифікація центрів відповідальності. Характеристика центрів витрат, їх групування. Центри витрат, особливості їх формування. Центри прибутку, особливості їх створення. Центри інвестицій, сутність, умови створення. Функціональні центри відповідальності: обслуговуючі, матеріальні, виробничі, управлінські, збутові.

Управлінський облік як основа контролінгу.

Сутність і завдання управлінського обліку. Принципи організації управлінського обліку. Відмінність управлінського обліку від фінансового. Функції управлінського обліку. Системи управлінського обліку: систематичний та проблемний облік, моністична та автономна системи, система обліку.

Сутність собівартості, її види: виробнича, пряма, повна, за центрами відповідальності. Системи оцінки собівартості: оцінка за повною собівартістю, у вигляді нормальних витрат, за нормативними витратами, система "standart – cost", за частковими витратами, система "direct – cost", за центрами відповідальності.

Методи обліку витрат: метод обліку за повною собівартістю (облік поглинених витрат); метод обліку за усіченою (маржинальною собівартістю); поопераційний облік – метод АВС. Характеристика методів обліку витрат.

Розподіл непрямих витрат, цілі, призначення. Розподіл виробничих витрат, процес розподілу, ставка розподілу, вибір бази розподілу. Розподіл невикористаних витрат

Системи калькулювання й обліку, їх класифікація: за об'єктами угруповання, за ступенем нормування, за повнотою охоплення витрат. Системи обліку і калькулювання позамовами і попроцесна. Нормативна система обліку і калькулювання. Система "standart – cost". Система "direct – costing". Система калькулювання та обліку за видами діяльності. Цільове калькулювання.

Прийняття управлінських рішень у контролінгу.

Бюджетування як інструмент контролінгу.

Цілі і завдання бюджетування. Підходи до складання бюджетів: природне бюджетування, бюджетування "з нуля". Види бюджетів на підприємстві, їх зміст та взаємозв'язок. Процес бюджетування. "Гнучкі" бюджети, їх значення в контролінгу.

Бюджетний контроль та управління за відхиленнями. Види відхилень. Ефективність і результативність діяльності підприємства на підставі оцінки відхилень.

Контролінг інвестиційних проєктів.

Цілі та завдання контролінгу інвестицій. Методи інвестиційних розрахунків. Критерії оцінки інвестиційних проєктів у контролінгу, їх класифікація, переваги і недоліки, умови застосування.

Методи прийняття управлінських рішень в контролінгу.

Поняття про управлінські рішення, їх класифікація, типи. Процес і методи розробки і прийняття рішення. Особливості прийняття управлінських рішень в контролінгу. Прийняття рішень на основі релевантної інформації.

Прийняття рішень на основі аналізу "витрати – обсяг – прибуток" (CVP). Визначення беззбитковості для одного виду і для декількох видів продукції. Графіки беззбитковості, прибутку і обсягу, маржинального доходу.

Аналіз чутливості прибутку. Вплив структури продажів на змінення прибутку. Вплив на прибуток зміни обсягу реалізації, показники – запас міцності, крайка безпеки. Обґрунтування ціноутворення для одержання максимального прибутку.

Організаційно-методичні основи створення системи контролінгу на підприємстві.

Основні вимоги до створення служби контролінгу на підприємстві.

Етапи створення служби контролінгу. Місце служби контролінгу в організаційній структурі підприємства. Структура і склад служби контролінгу.

Література до вивчення модулю:

1. Господарський кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР) від 16.01.2003 № 436-IV; Редакція від 03.02.2013, підстава 5073-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/кзпп>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.99. - № 996. - XIV. (Зі змінами та доповненнями, останні з яких внесені законами України від 2 жовтня 2012 № 5406-VI, від 16 жовтня 2012 № 5463-VI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nibu.factor.ua/info/Zak_basa/Z996/.
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" : наказ Мінфіну від 07.02.2013 р. № 73 «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SH000099.html.
5. Про затвердження форми фінансового плану господарського товариства, у статутному фонді якого більше 50 відсотків акцій належить державі, та Методичних рекомендацій щодо порядку складання та погодження (затвердження) річного фінансового плану : наказ Фонду державного майна України від 21 лютого 2002 року №343. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_45/pg_iwyoh.htm.
6. Анискин Ю.П. Планирование и контроллинг: Учебник по спец. «Менеджмент организаций». – 2-е изд./ Ю.П. Анискин. – М. : Омега – Л, 2005. – 280 с.
7. Атамас П.Й. Управлінський облік: Навчальний посібник / П.Й. Атамас. – Д.-К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 440с.
8. Батрин Ю.Д. Особенности управления финансовыми ресурсами промышленных предприятий / Ю.Д. Батрин, П.А. Фомин. – М. : Высшая школа, 2001. – 215 с.
9. Бримсон Д. Процессно-ориентированное бюджетирование. Внедрение нового инструмента управления стоимостью компании / Д. Бримсон. – М. : Основа: Вершина, 2007. – 336 с.
10. Виткалова А. Бюджетирование и контроль затрат в организации / А. Виткалова. - М. : Дашков и Ко, 2012. – 128 с.
11. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник/ С.Ф. Голов. – 4-те вид. – К. : Лібра, 2008. – 704 с.
12. Добровольский Е. Бюджетирование: шаг за шагом/ Е. Добровольский, Б. Карабанов, П. Боровков, Е. Глухов, Е. Бреслав. – СПб. : Питер, 2006. – 448 с.

13. Кузьмін О.Є. Бюджетування на підприємстві: Навчальний посібник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К. : Кондор, 2008. – 312 с.
14. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование: Настольная книга по постановке финансового планирования/ В.Е. Хруцкий, Т.В. Сизова, В.В. Гамаюнов. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 400 с.
15. Хруцкий В.Е. Внутрифирменное бюджетирование: Настольная книга по постановке финансового планирования. – 2-е изд., перераб. и доп./ В.Е. Хруцкий, В.В. Гамаюнов – М. : Финансы и статистика, 2005. – 464 с.
16. Шим Джай К. Финансовый менеджмент/ Джей К. Шим, Джоэл Г. Сигел. – М. : ИНД «Филин», 2009. – 400 с.

МОДУЛЬ 6 «ЦІНОУТВОРЕННЯ»

Теоретичні основи ціноутворення.

Основні теорії ціноутворення. Теорія трудової вартості, теорія витрат виробництва, теорія трьох чинників, теорія граничної корисності, неокласична теорія.

Попит і пропозиція як ціноtvірні чинники. Закон попиту. Взаємодія попиту і пропозиції, ціна рівноваги. Цінова еластичність, коефіцієнти еластичності. Еластичність попиту та її чинники. Еластичність пропозиції.

Формування цін залежно від типу ринку. Політика ціноутворення на ринку досконалої конкуренції. Особливості встановлення цін на ринку монополістичної конкуренції. Олігополія як чинник ціноутворення. Формування цін в умовах монополії.

Види та функції цін.

Система цін. Ціни світового та внутрішнього ринків. Класифікація цін за рівнем свободи. Диференціація цін за галузевою формою продукції. Ціна підприємства і ціна реалізації, їх взаємозв'язок. Класифікація цін за територіальним поширенням. Урахування в цінах витрат з доставки продукції до споживача. Франкування цін на внутрішньому ринку. Довідкові та ціни фактичних угод. Стартові та лімітні ціни. Сезонні ціни. Зв'язок між цінами, що функціонують в економіці.

Обліково-інформаційна функція ціни та її роль в економіці. Розподільча функція. Стимулююча і балансуєча функції ціни та їх взаємозв'язок. Функція ціни як засіб раціонального розміщення виробництва.

Склад ціни та формування її елементів.

Склад ціни. Обов'язкові та необов'язкові елементи ціни. Структура ціни. Роль витрат у формуванні ціни. Групування витрат за елементами та статтями калькуляції. Склад собівартості за новими Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Методи обліку витрат у ціноутворенні. Суть методу обліку повних витрат 10 та його недоліки. Метод обліку прямих витрат. Маржинальний дохід.

Методи визначення в ціні прибутку. Нормативний метод. Граничні та розрахункові нормативи рентабельності. Залишковий метод визначення прибутку в ціні.

Формування в ціні товарних податків. Акцизний збір, ставки акцизного збору.

Податок на додану вартість і його визначення в ціні.

Посередницько-збутові та торговельні надбавки як самостійні елементи ціни. Їх склад та порядок визначення. Умови застосування торгово-посередницьких знижок.

Методи ринкового ціноутворення.

Витратні методи ціноутворення. Метод повних витрат. Метод надбавок. Метод беззбитковості та цільового прибутку. Графік беззбитковості. Визначення токи беззбитковості аналітичним шляхом.

Методи, що спираються на попит. Метод балової оцінки. Визначення ціни методом прямих витрат та умови ефективності його застосування.

Методи з орієнтацією на конкуренцію. Метод лідера та сфера його поширення. Питома ціна та параметричні індекси якості. Індиферентна ціна. Особливості визначення цін на продукцію виробничо-технічного призначення. Основні положення визначення ціни методом відносної оцінки технічного рівня продукції.

Метод тендерного ціноутворення та сфери його застосування.

Ціноутворення на зовнішньому ринку.

Особливості формування цін на зовнішньому ринку. Світові ціни та їх характеристика. Біржові котирування. Ціни товарних аукціонів. Ціни торгів. Ціни міжнародних контрактів та способи їх фіксації. Врахування в цінах базисних умов поставок. Правила «Інкотермс-2000».

Особливості встановлення цін на експортно-імпорتنу продукцію. Визначення експортних цін та врахування в їх складі товарних податків. Індикативні ціни.

Формування цін на імпорتنу продукцію. Визначення митної вартості. Встановлення в цінах ввізного мита, митних зборів та акцизного збору. Визначення ціни придбання товару.

Цінова політика підприємства.

Цінова політика підприємства та її основні цілі. Необхідність проведення аналізу умов беззбитковості та його завдання. Визначення мінімальної зміни обсягу реалізації за умови зміни самої ціни. Умови досягнення беззбитковості при зміні ціни та змінних витрат. Вплив на беззбитковий приріст реалізації зміни постійних витрат. Графік досягнення беззбитковості продажу при одночасній зміні ціни та постійних витрат. Визначення беззбиткової зміни ціни продажу в умовах пасивного ціноутворення.

Цінова стратегія підприємства та її види. Стратегія низьких цін та умови її ефективності. Стратегія високих цін та умови її ефективності. Переваги та недоліки стратегії високих цін. Стратегія нейтрального ціноутворення. Особливості формування цінової стратегії на певні

асортиментні групи товарів. Визначення співвідношення цін на взаємозамінні товари.

Система цінових знижок. Кількісні цінові знижки. Розробка шкали кількісних кумулятивних знижок. Знижки за швидкість платежу, сезонні, дилерські та інші види знижок.

Державна цінова політика та її вплив на економічні процеси.

Цінова політика держави та її основні цілі. Необхідність державного регулювання цін. Основні форми втручання держави у процес ціноутворення. Пряме регулювання цін та його методи. Непрямі методи державного регулювання цін. Цілі державного регулювання цін. Регулювання цін на продукцію монопольних утворень. Декларування цін.

Система органів ціноутворення, їхні завдання та функції. Контроль за додержанням дисципліни цін. Система органів контролю за цінами.

Вплив на економіку втручання держави у процеси ціноутворення шляхом введення фіксованих, або граничних цін. Товарний дефіцит та його вплив на ринкові ціни. Вплив на рівноважну ціну акцизного збору та податку на додану вартість. Розподіл податкового тягаря між виробниками та споживачами продукції. Економічні наслідки запровадження ввізного мита в цінах на імпортовану продукцію.

Література до вивчення модулю:

1. Тормоса Ю. Г. Ціни та цінова політика: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2006.
2. Шкварчук Л.О. Ціни і ціноутворення: Навч. посібник – К.: Кондор, 2008.
3. Шуляк П.Н. Ценообразование: Уч.-практ. пособие. – М.: Изд. Дом “Дашков и К”, 2008.
4. Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Іванникова Н.А., Слабко Я.Я., Лисенко Ю.В. Основи ціноутворення: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2007. — 252 с.
5. Герасименко В. В. Ценовая политика фирмы. — М.: ЭКСМО, 2007.
6. Закон України «Про ціни та ціноутворення» від 03.12.1990 р. № 507-ХІІ.
7. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР.
8. Закон України «Про ставки акцизного збору і ввізного мита на окремі товари (продукцію)» від 11.07.1996 р. № 313/96-ВР.
9. Закон України «Про єдиний митний тариф» від 05.02.1992 р. № 2097-ХХІ.
10. «Положення про державне регулювання цін (тарифів) на продукцію виробничо-технічного призначення, товари народного споживання, роботи і

послуги монопольних утворень». Постанова Кабінету Міністрів України від

22.02.1995 р. № 135.

11. «Положення про Державну інспекцію з контролю за цінами». Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2000 р. № 1819.

12. «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)».

Постанова

Кабінету Міністрів України від 25.12.1996 р. № 1548.

13. «Про заходи щодо вдосконалення кон'юнктурно-цінової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності». Указ Президента України від 10.02.1996 р.

14. «Про ставки митних зборів». Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1997 р. № 65.

15. «Про удосконалення порядку формування цін». Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.1998 р. № 1998.

16. Гладких Д. Держава як суб'єкт цінового регулювання / Банківська справа. — 1998. — № 4.

17. Дугіна С.І. Маркетингова цінова політика: Навч.-метод. посібник — К.:КНЕУ, 2005.

18. Липсиц И. К. Коммерческое ценообразование. — М.: БЕК, 2004.

19. Цифровий репозиторій ХНАМГ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua>